

Trvaloudržitelná mobilita na Slovensku: Emisie tuhých častíc z dopravy

Kaare Press-Kristensen

Senior advisor: Air quality & climate

Consultant for CEPTA

karp@env.dtu.dk

Zopár slov o mne ... som živnostník

- Už takmer 20 rokov vyučujem na Technical University of Denmark dva predmety o znečistení ovzdušia v inžinierskom stupni štúdia.
- Pracujem ako poradca pre Green Transition Denmark, so zameraním sa na znečistenie ovzdušia a klimatické zmeny.
- Pracujem najmä na medzinárodných projektoch – väčšinou v rámci EÚ, ale aj v Mexiku, Grónsku, Afrike a pod.
- Na úrovni OSN, EÚ, národnej úrovni.... a dokonca ... aj na lokálnej úrovni.
- Inžinierska činnosť (napr. meranie znečistenia ovzdušia), ekonomické analýzy a komunikácia v oblasti kvality ovzdušia.

Alebo prostredníctvom fotografií ...

Dopady na zdravie na Slovensku

- Znečistenie ovzdušia spôsobuje významnú chorobnosť a každoročne približne 5 000-7 500 predčasných úmrtí na Slovensku, t.j. 9-14 % zo všetkých úmrtí.
- Znečistenie ovzdušia stojí Slovensko každoročne 5 000-7 500 miliónov USD, t.j. 3-4,5 % HDP, čím je veľkou ekonomickou záťažou pre krajinu a jej obyvateľov.
- Znečistenie ovzdušia je jedným z hlavných zdravotných rizikových faktorov pre slovenskú populáciu.
- Limitné hodnoty EÚ pre kvalitu ovzdušia nechránia verejné zdravie.

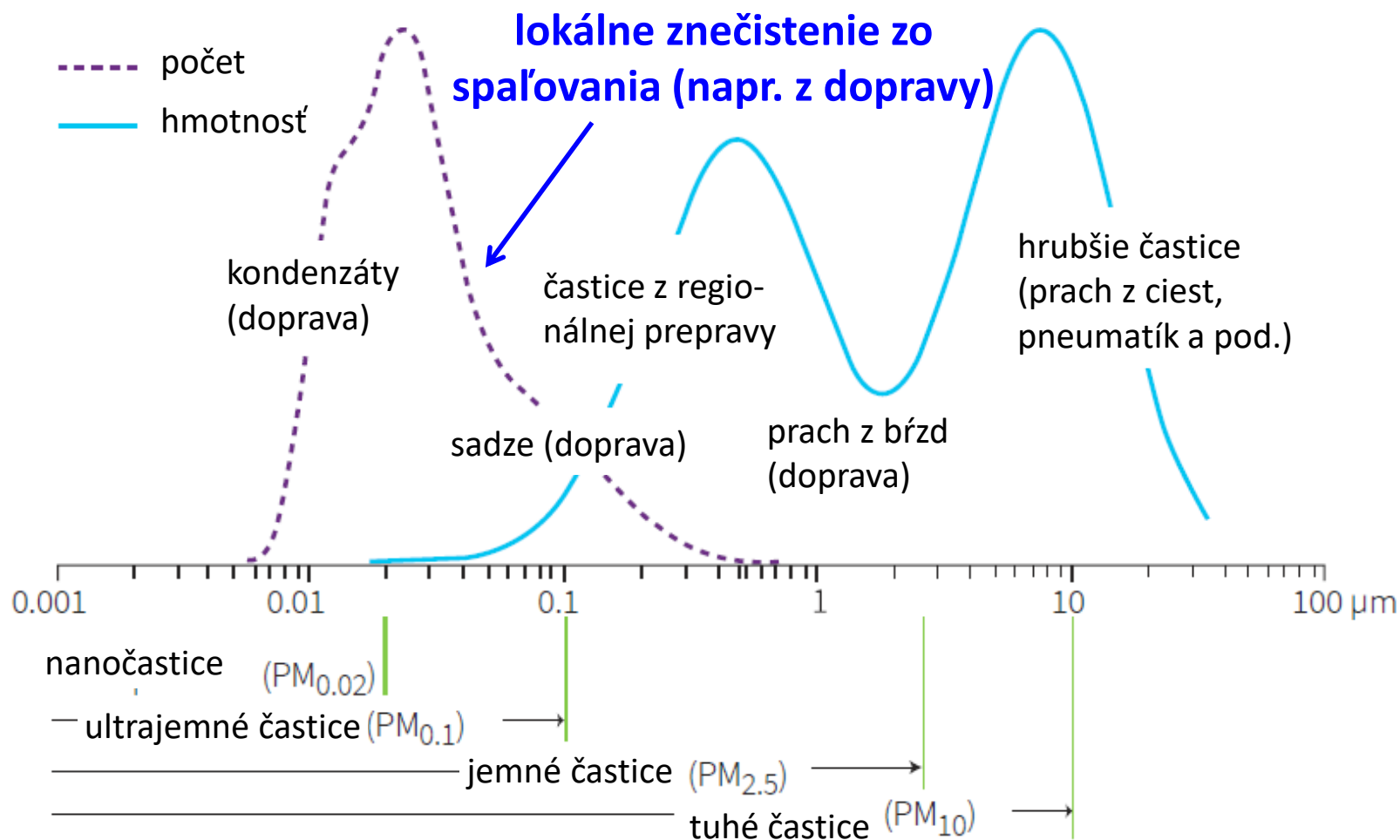
Tuhé častice v ovzduší

	Priemer v mikrometroch	Jednotky
Tuhé častice (PM ₁₀)	< 10	µg/m ³
Hrubšie častice (PM _{2.5-10})	2.5 - 10	µg/m ³
Jemné častice (PM _{2.5})	< 2.5	µg/m ³
Ultrajemné častice (PM _{0.1})	< 0.1	počet/cm ³
Nanočastice (PM _{0.02})	< 0.02	počet/cm ³

Hrubšie/jemné častice prevažujú hmotnosťou častíc.

Ultrajemné/nanočastice prevažujú počtom častíc.

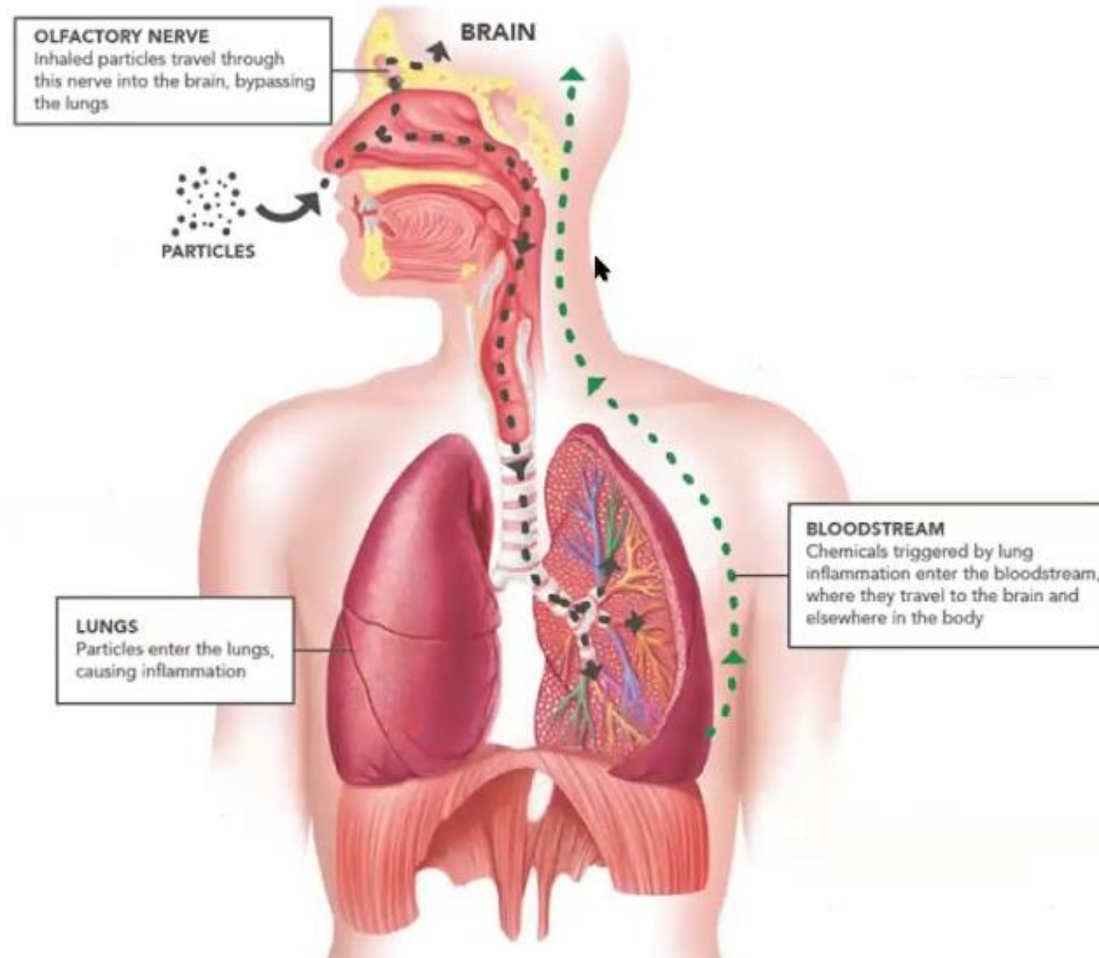
Distribúcia tuhých častíc podľa veľkosti

Ultrajemné častice

- Vznikajú pri lokálnom spaľovaní.
- Majú vysoký obsah toxických sadzí. Ich obrovský povrch je pokrytý PAU a ťažkými kovmi.
- Hromadia sa v najjemnejších častiach pľúc a prechádzajú do krvi.
- Sú nebezpečným toxickým kokteilom. Ich veľkosť im umožňuje preniknúť do najcitlivejších častí ľudského organizmu.

Príjem ultrajemných častíc z ovzdušia

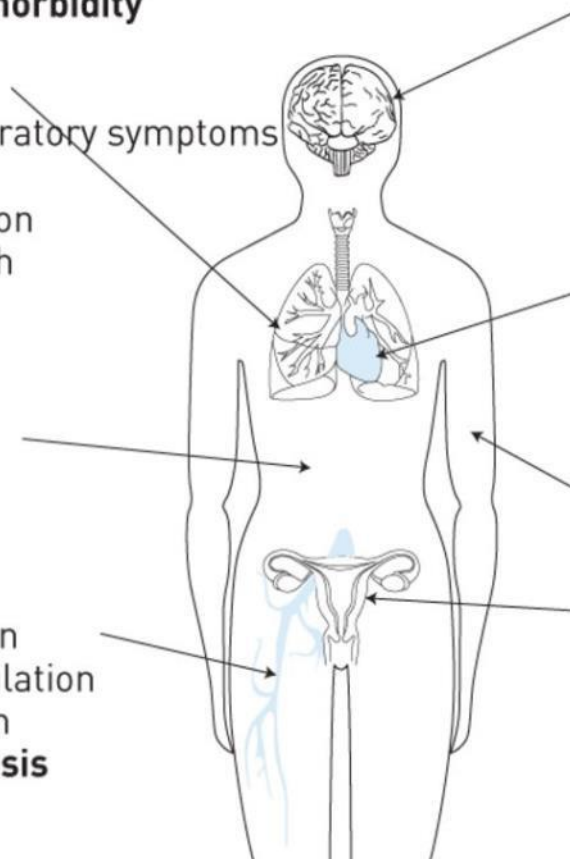
Rovnaký vplyv ako fajčenie tabaku

Respiratory disease mortality
Respiratory disease morbidity
Lung cancer
Pneumonia

Upper and lower respiratory symptoms
 Airway inflammation
 Decreased lung function
 Decreased lung growth

Insulin resistance
Type 2 diabetes
Type 1 diabetes
 Bone metabolism

High blood pressure
 Endothelial dysfunction
 Increased blood coagulation
 Systemic inflammation
Deep venous thrombosis

Stroke

Neurological development
 Mental health

Neurodegenerative diseases

Cardiovascular disease mortality

Cardiovascular disease morbidity

Myocardial infarction

Arrhythmia

Congestive heart failure

Changes in heart rate variability
 ST-segment depression

Skin ageing

Premature birth

Decreased birthweight

Decreased fetal growth
 Intrauterine growth retardation
 Decreased sperm quality
 Pre-eclampsia

Agregované ultrajemné častice

Merania ultrajemných častíc v ovzduší

- Existuje veľa zariadení pre meranie ultrajemných častíc – alebo len “počtu častíc” v závislosti na intervale veľkosti.
- Používame P-Trak (interval veľkosti častíc 20-1 000 nm), aby sme sa vyhli najmenším časticiam a zarátali sadze.
- P-Track od TSI je veľmi stabilný pri 0-45°C a vlhkosti 20-90 %, ľahko sa ovláda a dá sa prenášať ako ručná batožina.
- Je lacný: 7 000 € + 1 500 € ročne (kalibrácia a pod.).

Podstatné rozdiely na Slovensku

Podstatné rozdiely na Slovensku

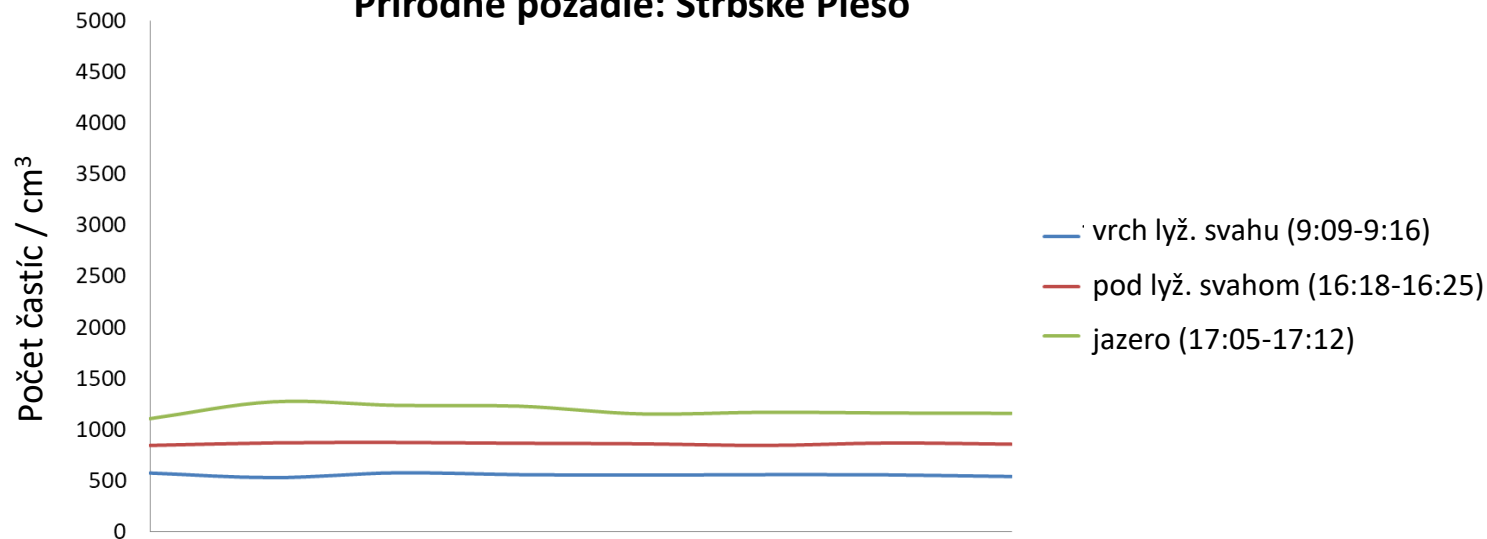
Merania znečistenia z dopravy

- 1) Prírodné pozadie na horách v 03/2020.
- 2) Mestské pozadie v parkoch v 09/2022.
- 3) Pozdĺž rušných ciest a križovatiek v 09/2022.
- 4) Vo vnútri auta v 09/2022.

Všetky merania sú založené na sekundovom meraní (60 meraní za minútu), ale v grafoch sú použité minútové priemery, aby bol menší objem dát (čo zníži aj píky z kolísavých zdrojov znečistenia).

Prírodné pozadie v 03/2020

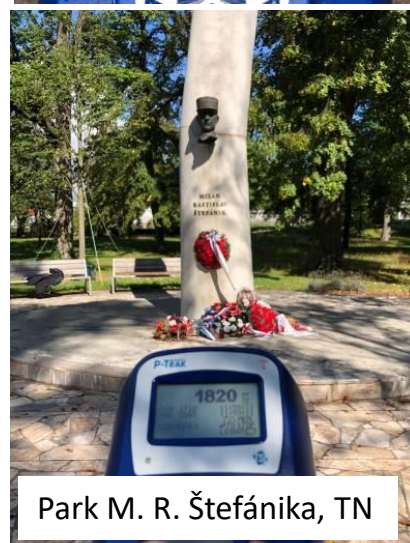
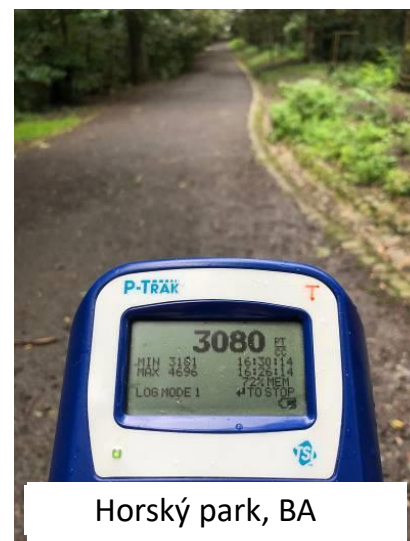
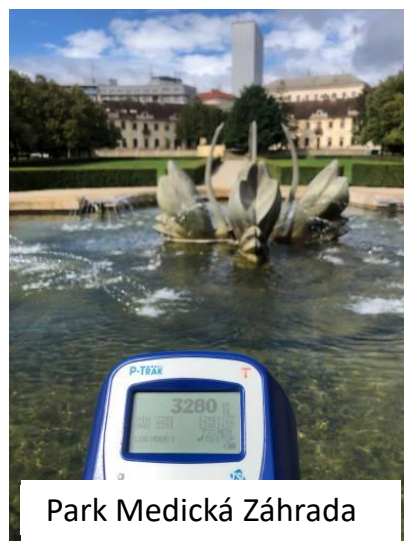
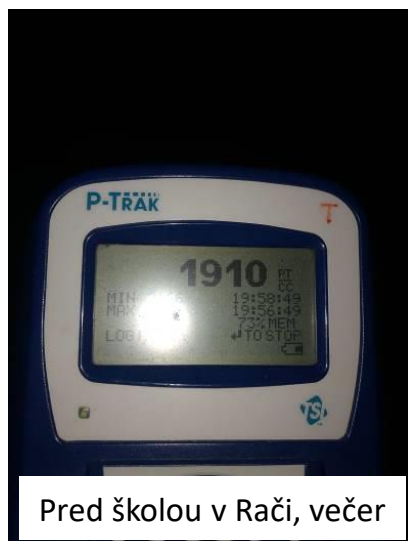
Prírodné pozadie: Štrbské Pleso

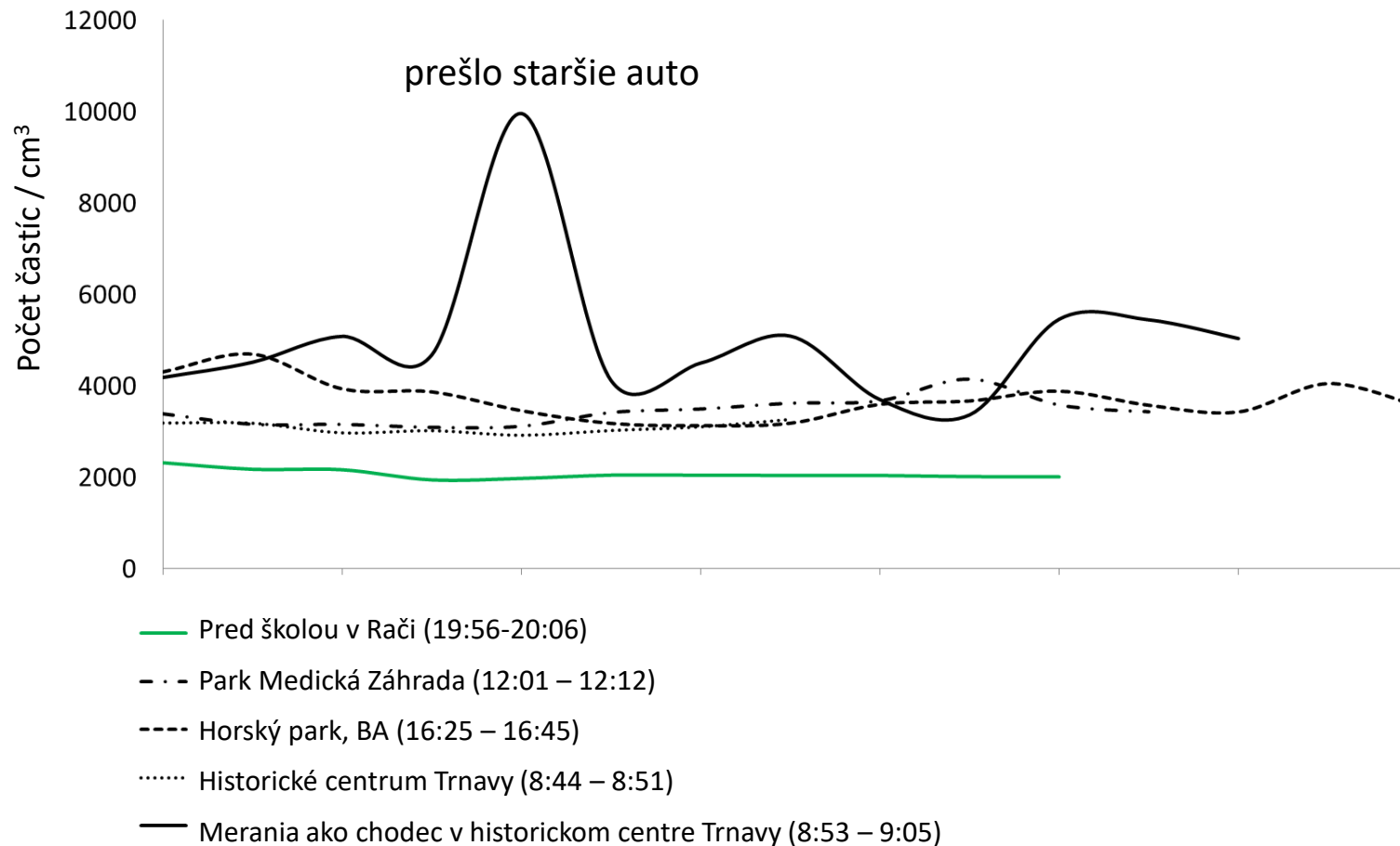
- Veľmi stabilné koncentrácie.

Mestské pozadie 09/2022

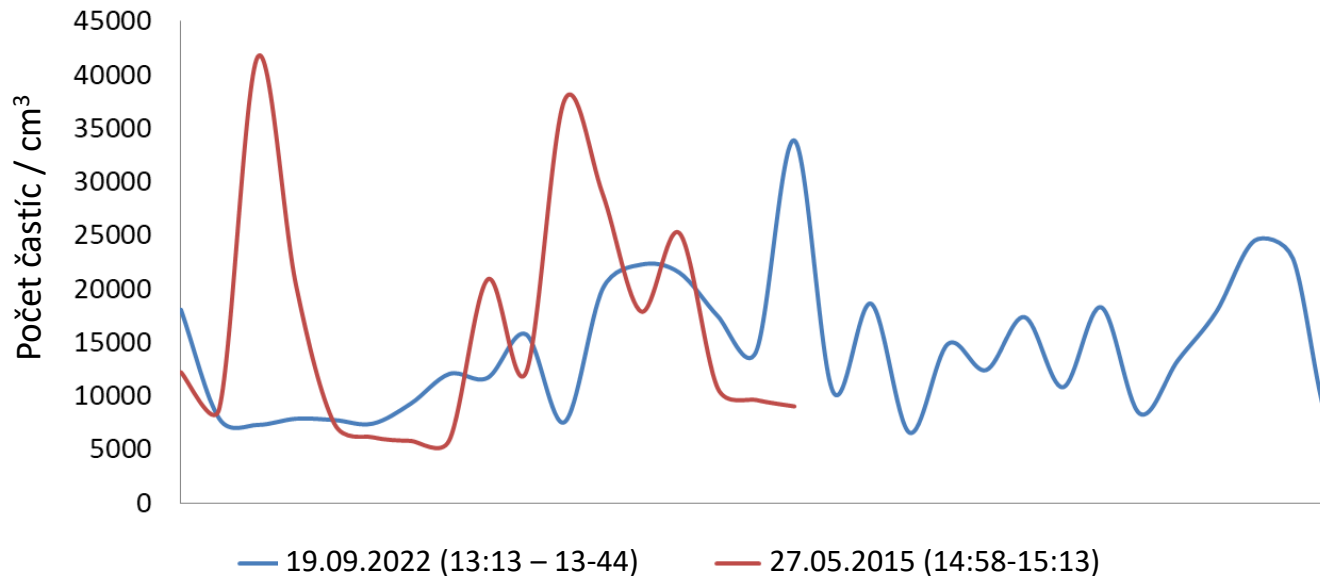
Mestské pozadie v 09/2022

- Pomerne stabilné koncentrácie.

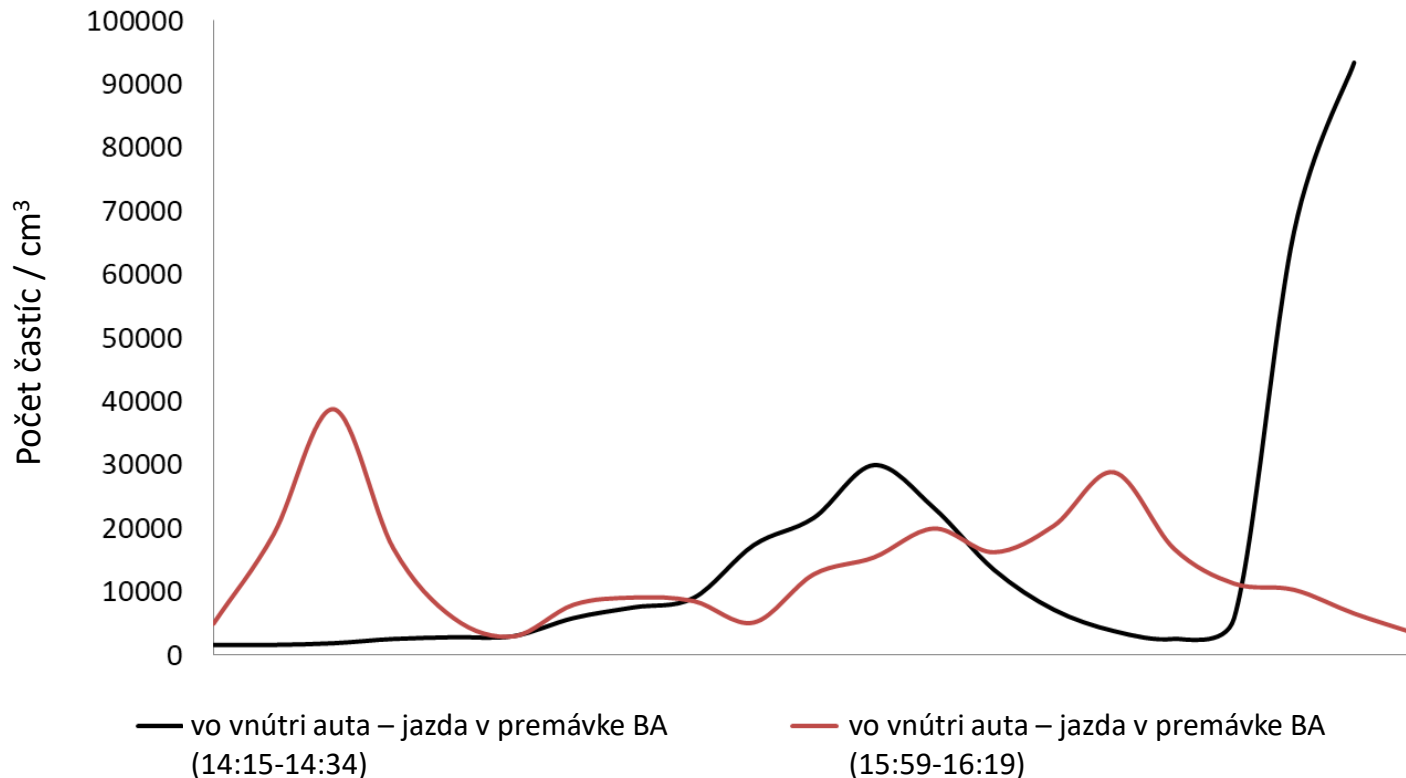
Veľká križovatka v Bratislave

Trnavské Mýto, pri automatickej monitorovacej stanici, 2022 a 2015

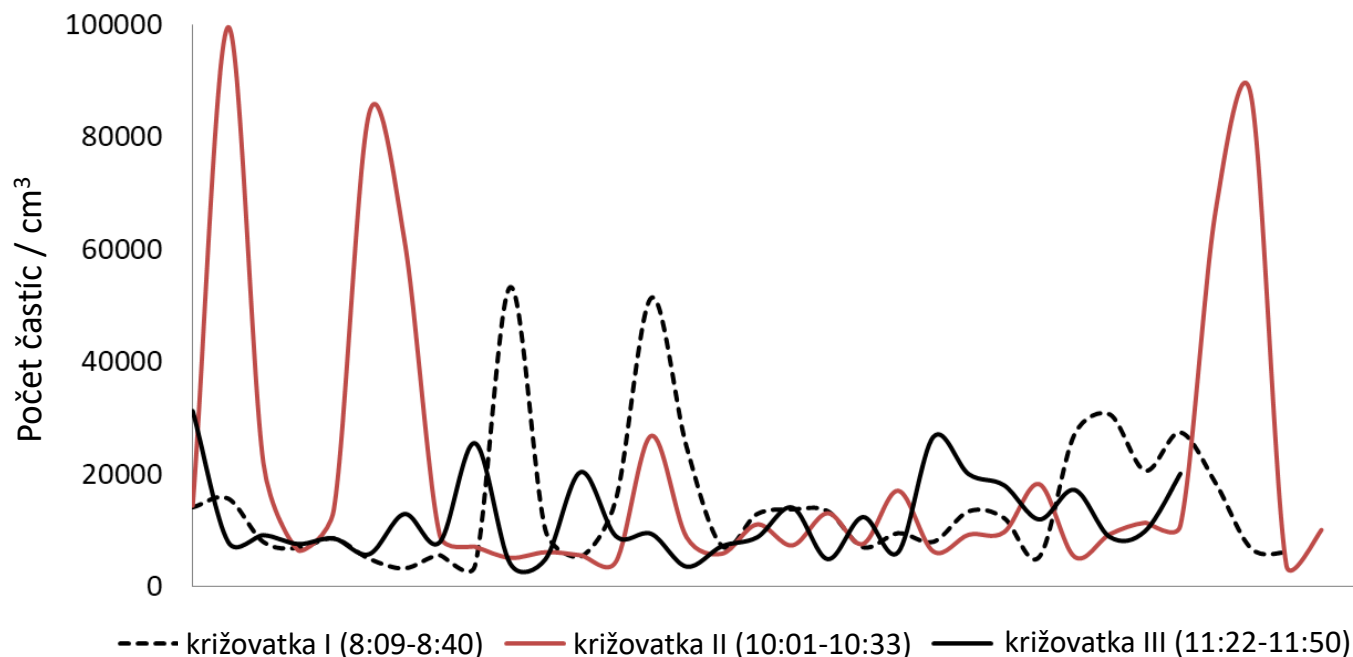
- Koncentrácie vykazujú vysoké fluktuácie.

V kabíne auta v Bratislave 09/2022

- Koncentrácie závisia na vozidle pred nami.

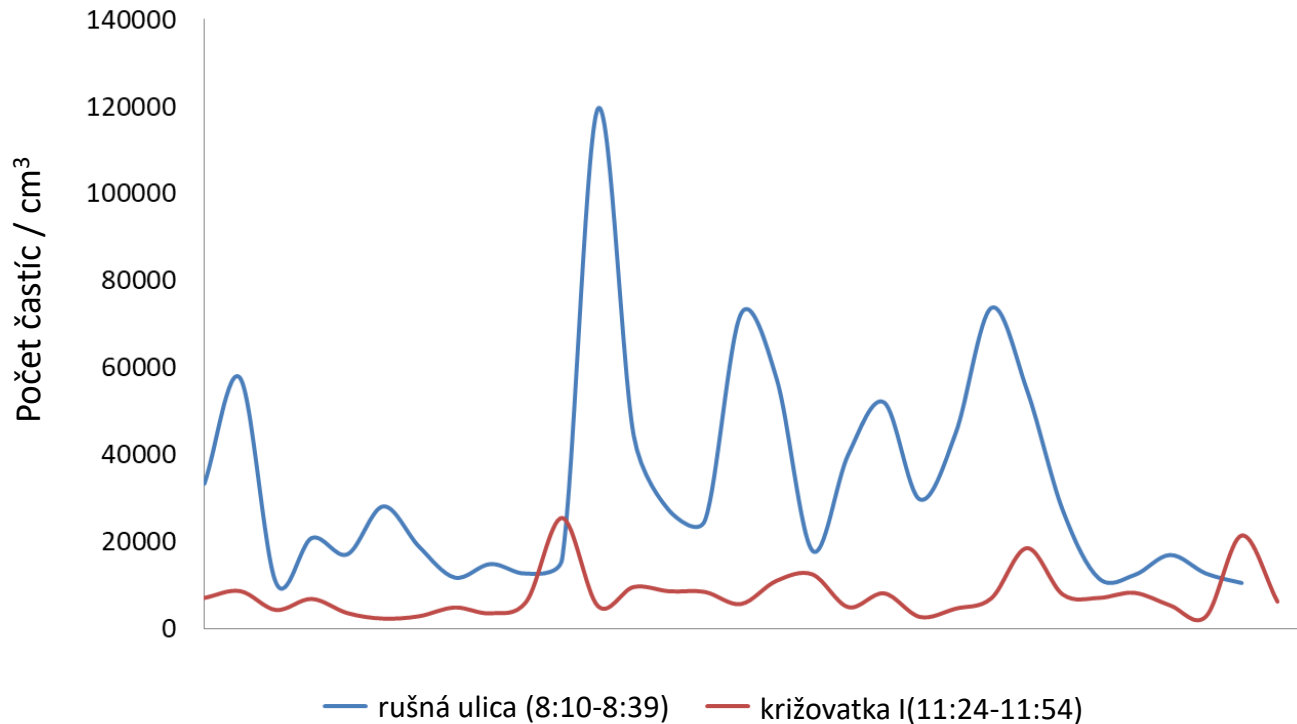
Veľké križovatky v Trnave 09/2022

- Koncentrácie vykazujú vysoké fluktuácie :
https://www.dropbox.com/s/0fw0cyoe3cs8fhn/IMG_9384%20%281%29.MOV?dl=0

Doprava v Trenčíne 09/2022

Rušná ulica a križovatka v Trenčíne

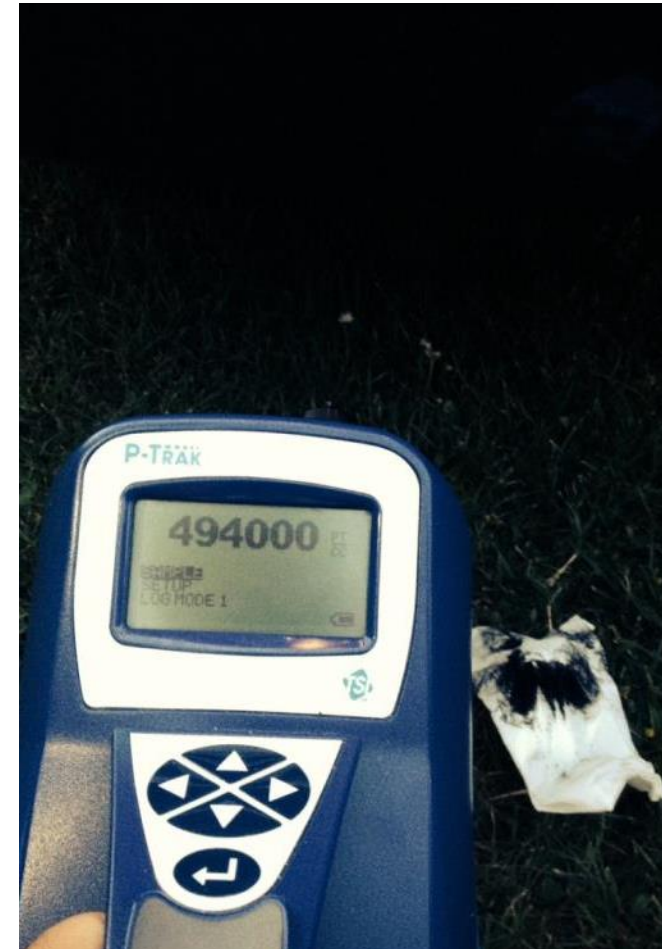

- Koncentrácie vykazujú vysoké fluktuácie.

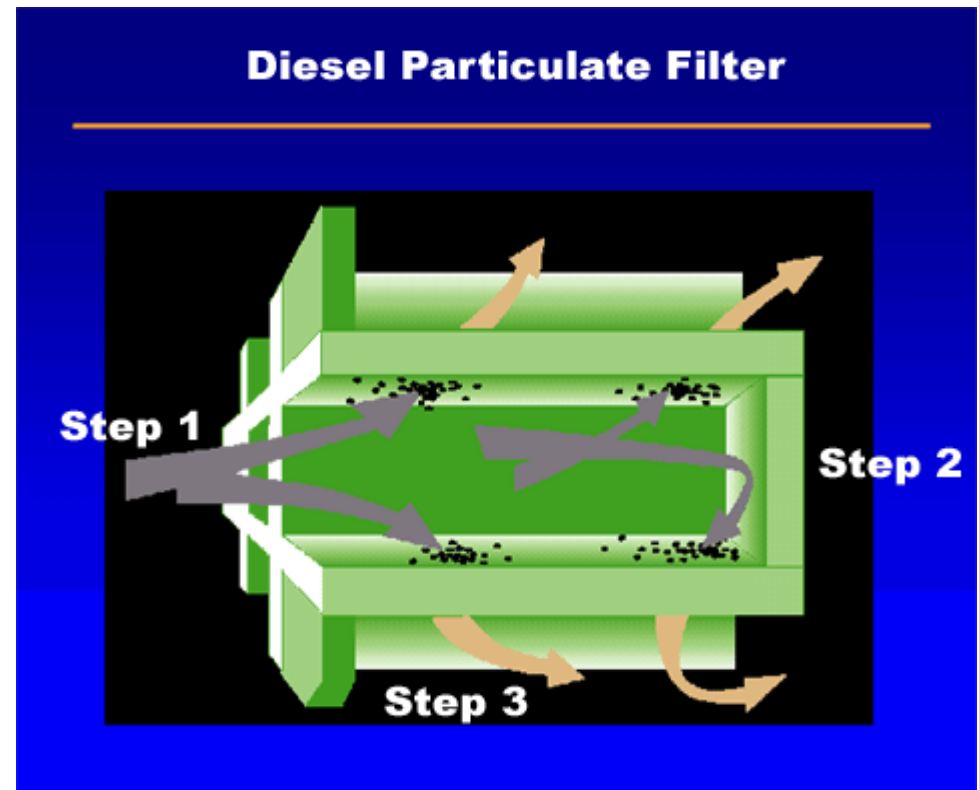
Znečistenie z dopravy na Slovensku

	Miesto	Počet meraní	Priemerné znečistenie (počet častíc/cm ³)
Priemerné typické prírodné pozadie			750
Priemerné typické mestské pozadie			3,250
Bratislava	pri ZŠ Tbiliská, Rača (7:47-7:59)	780	7,350
	križovatka s intenzívnou dopravou	1,920	16,750
	križovatka s menšou dopravou	1,920	7,275
	Trnavské mýto 2022	1,920	14,375
	Trnavské mýto 2015	1,020	16,500
	v kabíne auta I	1,200	16,075
	v kabíne auta II	1,280	13,400
Trnava	pri ZŠ J. Bottu	1,080	10,800
	križ. I (Študentská/Hospodárska)	1,920	14,775
	križ. II (Hlboká/Rybníková)	1,980	20,825
	križ. III (Kollárova/Hospodárska)	1,740	12,250
	pri nemocnici (Dohnányho/Stromová)	1,680	8,500
	pri sídle TSK	840	5,050
Diaľnica	z Trnavy do Trenčína	2,880	7,375
Trenčín	pri ZŠ Veľkomoravská	2,040	12,400
	rušná ulica – špička (Bratislavská)	1,800	33,050
	križ. -cez obed(Hasičská/M. Rázusa)	1,860	7,775

Problém sú staré dieslové autá ... bez filtra

Riešenie: filter pevných častíc

Nové autá s filtrom sú čisté

Riešenie: oveľa viac cyklodopravy

<https://www.youtube.com/watch?v=996Hg2GeUvo>

Riešenia

Odporúčania na zníženie znečistenia ovzdušia z dopravy na Slovensku		
Veľmi účinné	Nízkoemisné zóny vo väčších mestách	Najviac znečisťujúce staré dieselové vozidlá (osobné autá a dodávky spred r. 2011 a nákladné vozidlá a autobusy spred r. 2014) sú úplne zakázané vo všetkých väčších slovenských mestách.
	Zvýšenie využívania bicyklov v doprave	Výrazná podpora cyklistickej dopravy vybudovaním cyklochodníkov pozdĺž všetkých väčších ciest v mestách.
	Ekologické registračné dane	Štát zavádza registračné dane na nové vozidlá, a tým pádom sa znečisťujúce vozidlá stávajú drahšími.
Účinné	Poplatok za vjazd do centra	Vodiči musia zaplatiť poplatok za šoférovanie vo väčších mestách (najvyššie poplatky sú počas dopravných špičiek a pre najznečisťujúcejšie autá).
	Kontrola filtra počas technickej kontroly vozidla	Zavedenie merania počtu pevných častíc za účelom kontroly účinnosti filtra pri pravidelnej emisnej a technickej kontrole vozidla.
	Rôzne poplatky za parkovanie	Vozidlá, ktoré najviac znečisťujú, platia oveľa viac za parkovanie v mestách než tie, ktoré znečisťujú najmenej.

Riešenia

Účinné	Nepoužívanie čiptuningu	Zákaz predaja zariadení na čiptuning a umožniť polícií kontrolovať, či autá nie sú čiptunované alebo modifikované
Menej účinné	Zelené verejné obstarávanie	Verejné inštitúcie využívajú len dopravné služby poskytované euro 6/VI alebo vozidlami jazdiacimi na plyn, či elektriku.
	Prestavba verejných dieselových autobusov	Staré dieselové autobusy (Euro 5 a staršie) majú dodatočne namontované filtre pevných častíc a katalyzátory SCR.
Neúčinné	Príspevok na šrotovné	Štát zaplatí napr. 1000 euro ľuďom, ktorí vymenia staré dieselové auto za novšie a menej znečisťujúce.

Podporené Európskou úniou

Exhaust particles from traffic in Slovakia

Natural background

City background

Traffic pollution peaks

Consultant:

Kaare Press-Kristensen, senior air quality manager
International advisor on air quality & climate.
karp@env.dtu.dk

National coordinator:

Miloš Veverka, project manager
Centre for Sustainable Alternatives.
milos.veverka@inter-net.sk

October, 2022

Celá štúdia na:

<https://cepta.sk/meranie-znecistenia-ovzdušia-ultrajemnymi-casticami-z-dopravy/>